

NALDAN PERVAZA ESKİL

AHMET KUŞSAN

Eskil'in eski adı Esbkeşandır; yani at çeken, at yetiştiren, atla var olan yer. Bu ad, aslında bozkırın hafızasına düşülmüş tarihî bir kayıttır. Tuz Gölü ile Konya Ovası arasında uzanan bu topraklar, yüzyıllar boyunca Atçeken diye anılan Tanrıdağı Türkmenlerinin yurdu olmuştur. Selçuklu'dan Karamanoğulları'na, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e kadar orduların ihtiyacı olan atlar bu bozkırda yetişmiş; Eskil, kılıç sallayan değil ama kılıcı taşıyan gücü besleyen bir yer olarak tarihteki yerini almıştır. Vergi yerine at veren, devlete yük olmayan ama devleti ayakta tutan bu insanlar, konar-göçer hayatın vakarını ve hayvanla kurulan kadim dostluğu temsil etmiştir. Bu yüzden Eskil'de hayvan, hiçbir zaman yalnızca bir üretim unsuru

olmamış; haysiyetin, sadakatin ve devlet aklının sessiz ortağı olmuştur.

Bugün Eskil'in bozkırında hissedilen ağırbaşlılık, belki de Esbkeşan'dan kalan bu atlı hafızanın mirasıdır. Bir zamanlar bu sessizliği atların nal sesi doldururdu. Nal sesleri artık eskisi gibi duyulmasa da, Eskil'in toprağı hayvanla kurulan bağın izini hâlâ taşır.

Eskil, Tuz Gölü'nün kıyısında durur. Ne tam gölün içindedir ne de ondan bütünüyle uzakta. Bir eşikte yaşar; kuraklıkla suyun, hayatla çekilmenin eşğinde. Belki de bu yüzden Eskil insanı beklemeyi bilir. Belki de bu yüzden göç eden kuşları anlar. Çünkü bu toprak,

yüzyıllar boyunca hayatını hayvanın ritmine göre kurmayı öğrenmiştir; dün atlar, bugün kuşlar...

Flamingolar!

Bilim onu *Phoenicopterus roseus* diye çağırır. Ama halkın dili daha derin, daha sıcaktır.

Eskil'in göğünde süzülen bu pembe kuşlar, türkülerde Allı Turna olur karşımıza çıkar.

Allı Turna, Anadolu kültüründe habercidir; gurbetten haber getirir, hasreti taşır, dönüşü müjdelir. "Selam götür" diye seslenilir ona; çünkü turna, yolu bilen kuştur. Gittiğini unutmayan, döneceği yeri kaybetmeyen kuş.

Flamingoların Tuz Gölü'nü seçmesi tesadüf değildir. Bu göl, onların yavru büyüttüğü, neslini sürdürdüğü nadir alanlardan biridir. Tuzlu, alkali ve zorlu bir ortamdır burası. Ama hayat, bazen en zor yerde kök salar. Flamingo yavruları çamurdan yuvalarda büyürken bozkır da nefes alır; Eskil de.

Bir veteriner hekim gözüyle bakıldığında flamingo yalnızca zarif bir kuş değildir. O, ekosistemin nabzıdır. Suyun çekildiğini ilk o haber verir; kirliliği ilk o terk eder. Flamingonun azalması, gölün sustuğu anlamına gelir. Tıpkı geçmişte atın azalmasının bozkırın gücünü zayıflatması gibi, bugün flamingonun çekilişi de Eskil'in dengesine dair sessiz bir uyarıdır.

Belki bu yüzden Allı Turna, türkülerde hep hüznölüdür. Çünkü o yalnızca sevdayı

değil, kaybı da taşır kanatlarında. Sulak alanlar kurudukça turnalar susar; turnalar sustukça türküler eksilir.

Eskil, bu hikâyenin tam ortasında, sakın bir bilgelikle durur.

Ne flamingoya hükmeder ne onu sahiplenir.

Sadece yer açar.

Sadece yurt olur.

Eskil'in toprağı turnaya alışkındır; göçle geleni misafir bilir, gidenin yolunu bekler.

Bu yüzden Allı Turna, Eskil'de yabancı değildir, onlar Eskil'in kadim misafirleridir.

Belki de bu yüzden Eskil insanı, Allı Turna'ya bakarken kendini görür:

Göçen ama kopmayan,

Suskun ama derin,

Zor şartlarda tutunan...

Bugün Allı Turna'yı korumak, yalnızca bir kuşu korumak değildir.

Bu, Eskil'in sessiz hafızasını; Tuz Gölü'nün nefesini, bozkırın dengesini ve türkülerimizin dilini korumaktır.

Çünkü Allı Turna giderse, yalnız flamingolar eksilmez;

Türkü susar,

Bozkır yetim kalır.